

Unmanned Systems Forces garanderen Oekraïense graanexport

Peter Schrijver MA

Een van de grootste successen van de Oekraïners sinds de grootschalige Russische invasie in februari 2022, en tegelijkertijd wellicht ook een van de meest onderbelichte aspecten van deze oorlog, is het continueren van de Oekraïense graanexport over zee. Recent verschenen berichten in internationale media dat het land erin is geslaagd om de graanexport via de Zwarte Zee bijna op hetzelfde niveau terug te brengen als voor februari 2022.¹ Dit ondanks de nodige tegenslag en de langdurige dominantie van de Russische marine in de Zwarte Zee. De Russen zegden vorig jaar zomer eenzijdig een internationaal graanakkoord op, wat Oekraïense schepen tot die tijd enige veiligheid had geboden bij de oversteek van de Zwarte Zee naar de Bosporus. Tot overmaat van ramp begonnen de Russen kort na de opzegging van het akkoord de haveninfrastructuur in de regio Odessa te bestoken met raketten en drones, waarbij zij tienduizenden tonnen aan opslagruimte vernietigden en de vrees bestond dat zij de Oekraïense graanexport definitief zouden lamleggen.²

Hoe kan het dan dat de Oekraïners de afgelopen maanden toch succesvol hun graan via de Zwarte Zee wisten te exporteren? Hiervoor zijn twee redenen aan te wijzen. Ten eerste varen de

graanschepen vanuit Oekraïense havens dicht langs de kustlijn, binnen de territoriale wateren van de NAVO-landen Roemenië, Bulgarije en Turkije. Hoewel de havenfaciliteiten in de regio Odessa nog steeds geregeld onder vuur liggen van de Russen, kunnen de graanschepen eenmaal voorbij dit logistieke en gevaarlijke knelpunt relatief veilig langs de Roemeense, Bulgaarse en Turkse kust zuidwaarts varen. Dit heeft bijgedragen aan positieve exportcijfers.

De rol van de Unmanned Systems Forces

Een tweede en misschien nog wel belangrijker factor voor een ongestoorde doorvaart van Oekraïense graantransporten heeft alles te maken met een nieuw opgericht onderdeel van de Oekraïense krijgsmacht, dat op gelijke voet staat met de Oekraïense land- en luchtmacht en marine: de Unmanned Systems Forces. Deze nieuwe tak, die op 12 juni officieel werd ingesteld, richt zich op de inzet van onbemande systemen in gevechtsoperaties, zowel in de lucht, op zee als op de grond. Met enige trots vertelde de kersverse commandant dat de gestileerde kolibrie, die het hart van het embleem van zijn krijgsmachtdeel vormt, is gecreëerd met behulp van kunstmatige intelligentie (AI).³

Vooruitlopend op de oprichting van dit nieuwe Oekraïense krijgsmachtdeel, dat draait om de inzet van drones, hebben de varianten die op zee ingezet kunnen worden – zogeheten Unmanned Surface Vehicles (zeedrones) – het afgelopen jaar (mede) het verschil gemaakt voor de Oekraïners in de Zwarte Zee. Kort nadat de Russen eenzijdig

1 Constant Méheut, 'Ukraine's Seaborne Grain Exports Bounce Back to Near Prewar Levels', *The New York Times* (12 mei 2024).

2 Paul Kirby, 'Ukraine war: Russia strikes Ukraine grain after ending sea deal', *BBC News* (19 juli 2023).

3 Natalia Kushnir, 'As Ukraine focuses on drone warfare, its military creates new Unmanned Systems Forces branch', *ABC News* (12 juni 2024).

het graanakkoord opzegden en begonnen met het bestoken van de haveninfrastructuur in de regio Odessa, gingen de Oekraïners in de tegenaanval met hun zeedrones. Eind juli 2023 vond de eerste aanval plaats op de patrouilleschepen Sergej Kotov en Vasily Bykov. Begin augustus drongen twee maritieme drones de baai van Novorossijsk binnen, gevolgd door een aanval op een Russische tanker. Nog geen twee weken later waren er opnieuw aanvallen op Russische patrouilleschepen met zeedrones en dit patroon duurde voort tot het einde van 2023. Ondanks de herhaalde ontkenningen van schade door de Russen was het effect duidelijk: de Russische marine begon de westelijke zijde van de Zwarte Zee steeds meer te mijden, wat de Oekraïense graantransporten bevorderde.

Mediacampagne en publieke opinie

In februari 2024 was er voor de Russen uiteindelijk geen ontkennen meer aan dat de Oekraïense campagne met zeedrones succesvol is. De Oekraïense militaire inlichtingendienst HUR slaagde erin om diverse aanvallen met zeedrones te filmen. De camera's aan boord van de drones zonden beelden door tot op het moment van inslaan in de Russische schepen. De online contentmakers van de HUR gebruikten deze beelden om video's te maken die op sociale media-accounts van de dienst werden gepubliceerd. Vanuit een *first-person view* kon iedereen met een smartphone meekijken met geslaagde aanvallen van de HUR op Russische schepen. Sinds begin februari vernietigde Group 13, een *special forces*-groep gelieerd aan de HUR, binnen een tijdsbestek van vijf weken drie schepen met maritieme drones en deelde de beelden online. Achtereenvolgens gingen het korvet Ivanovets op 1 februari 2024, het amfibische landingsvaartuig Tsezar Koenikov op 14 februari en het patrouilleschip Sergej Kotov op 5 maart ten onder.⁴

De situatie voor de Russen verslechterde doordat beelden van de aanvallen op deze schepen niet alleen online werden geplaatst, maar de HUR er ook in slaagde zijn succes te bevestigen door de onderschepping en het online plaatsen van communicatie van Russisch marinepersoneel over het zinken van deze schepen. Na de

De oprichting van een nieuw krijgsmachtdeel toont de vooruitstrevendheid van Oekraïne in moderne oorlogvoering

aanvallen op deze drie schepen zetten de HUR, de Oekraïense marine en de veiligheidsdienst SBU hun aanvallen met drones (zee en lucht) en raketten voort, wat ertoe leidde dat de Russische vloot steeds meer afstand nam van de Krim en zich verplaatste naar havens aan de oostelijke zijde van de Zwarte Zee.⁵

Een mooie opsteker voor de inzet van onbemande systemen door Oekraïne en een relatief veilige doortocht van Oekraïense graantransporten, wat zorgt voor vooroorlogse exportcijfers. Of dit succes de oprichting van het nieuwe krijgsmachtdeel voor onbemande systemen (mede) rechtvaardigt, zal uiteindelijk een zaak zijn voor geschiedschrijvers. Vooralsnog benadrukt het AI-gestileerde kolibrie-embleem van dit kersverse krijgsmachtdeel de vooruitstrevendheid van Oekraïne in moderne oorlogvoering en de wil om nieuwe mogelijkheden te onderzoeken, te documenteren en te delen via sociale media, waarmee de Oekraïners niet alleen militaire successen boeken, maar ook de publieke opinie weten te beïnvloeden. ■

4 Peter Schrijver, 'From the Shadows to the Social Sphere: Ukraine's Strategy of Engagement', *Irregular Warfare Initiative* (28 mei 2024).

5 Stephen J. Thorne, 'Russia's Black Sea Fleet Falls Back amid Staggering Losses', *Legion Magazine* (15 mei 2024).